

կը մնամ, եթէ զխողովրդներու ծանօթանամ:

Մայր. արք. Օրմանեան

Այս գրութեանը «Բնագործներ»-ի խմբագրութիւնը կը գտնուի Կոնստանտնուպոլսի մէջ:

Օրմանեան Սրբազանի առաջարկը զեղեցիկ է և խորհրդաւոր, նաև ազգայնաբարձրութեան լիակատար ընդունումը կը պահանջուի: Այս գրութեանը խմբագրութիւնը կը գտնուի Կոնստանտնուպոլսի մէջ: Սրբազանի առաջարկը զեղեցիկ է և խորհրդաւոր, նաև ազգայնաբարձրութեան լիակատար ընդունումը կը պահանջուի: Այս գրութեանը խմբագրութիւնը կը գտնուի Կոնստանտնուպոլսի մէջ:

Նայ իրականութեան մէջ, առկա սովորական կը նկատուին այն գրութիւնները, որոնք զեղեցիկ է և խորհրդաւոր, նաև ազգայնաբարձրութեան լիակատար ընդունումը կը պահանջուի: Այս գրութեանը խմբագրութիւնը կը գտնուի Կոնստանտնուպոլսի մէջ:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՏՕՆԸ

ՕՐՄԱՆԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆԻ ԱՌԱՋԱՐԿԸ

Պիտից մեզ ուղարկած է «Բնագործներ» թերթի մայիս 29 թիւակիր համարը, որի մէջ տպւած է Մայրաբնա արքեպ. Օրմանեանի նետեալ գրութիւնը:

Մեծ Յորեկանը, որ Հայ մտաւորական կենտրոնի տնօրէն պիտի ըլլայ, ամենուս միտքը գրաւած էր, և քաղաքային անոր յատուկ նշանակութիւնն ու քաջ մտայն արտաստիւր հանդիման մը կարգով 1912—13 թիւակներն, որ ինչ ալ ըլլան տարբեր գնումներու արդիւնները, այլ ևս ձանձրացած է իբր Հայ Գիրքին և Հայ Տիպին զարագարձը, եթէ ոչ ժամանակագրական ամենախիստ ճշտութեամբ, զոնէ ընդհանուր ընդունելութեամբ:

Տեսախորութիւններու և ներդրումներու մէջ մտար ասորեայ ցոյցերով կանցնի. ճառ, երգ, ճաշ, երկերթիք, ցայգահանդէս, և այլ նմաններ, որոնք պէտք են իբր արտայայտութիւն վայելք, բայց նեւոր չեն թողոր: Միւս մասը միայնուս նշաններու վրայ կը հաստատուի, զիբր, արձանագրութիւն, կոթող, շէնք, և նմաններ: Բայց վերջին տեսներ սկսած է ընդհանրանալ զբանագրութիւն (ֆոնա) կազմելու եղանակը, և անոր շանով ու է արդիւնաւոր ձեռնարկ մը կամ գործ մը ստացուելու փոփոխութիւն:

Այս անգամ ալ այս տեսակ նախաձեռնութիւններ տեղ տեղ սկսած են:

Արաբի կը լսեմ և կը կարգած, ուսուցչական և ուսանողական նպատակներ կը զրկին նոր զբանագրութիւններ ձեռնարկներուն, և ճիշտ այս մասին է իմ ընկերք առաջարկը:

Ձեռնարանոր ուսուցչութիւն և ուսանողութիւն կարծիք նպատակներ են. բայց ուրիշներ ալ պէտք է համաձայնին որ սահմանափակ են, տեղական կերպարան ունին, անձնական հանգամանք կրկնեն, և միայն որոշ անհասներ են անոնց նպատակակետը: Միւս կողմէն երկուսն ալ մեր սոցիալական մէջ չեղած բաներ չեն, և պարագաներու համեմատ կրտարածին և կը բարգաւաճեն նեղօրէն, և որ առկայ է, ընդհանուր սոցիալութիւնը իբր ուղղակի նպատակ չունին, ինչպիսի ալ սոցիալ անուղղակի կողմի աննշմել:

Այլ մտածումներով է, որ ևս կը յարգուի Մեծ Յորեկանին յաւերժացման համար այնպիսի նպատակ մը սահմանել, որ իր տեսակին մէջ եղանակ ըլլայ, արժանապէս ձեռք չառնած կէտ մը շոշափել, և Ազգին հանրութեան ուղղակի յարաբերութիւնն ունենայ: Այլ նպատակին համեմատ կըզգած առաջարկել ամեն մարմիններուն, յանձնաժողովներուն, մասնաժողովներուն, և ուրիշ նախաձեռնարկներուն, որ ամենին ալ իրենց հաւաքած և հաւաքելիք զբանագրութիւններ իբրբոլ միտքներ, և հանգանակութեանց առկա զարկ տարով, զայն պատկանելի գումար մը լրացնեն:

Այլ գումարն ապահով կերպով շատ արեւի, և անոր արդիւնքով սկզբնաւորութեան ըլլայ կաճառ մը կազմելու, Հայագիտական կաճառ մը, որուն նպատակը պիտի ըլլայ հայութեան վերաբերեալ ուսումները զարգացնել, եղանակ կարգաւորել մասնաւոր զարգացման համարները, զմասնութիւնները լուծել, պակաս լրացանք կարծիքներն համաձայնեցնել, և նոր ճիւղեր մշակել:

Այլ կէտերն յարմար է նետեալ չորս բաժանումներու մէջ ամփոփել. 1. Կեդ. հին և նոր.

2. Պատմութիւն և Աշխարհագրութիւն.

3. Արեւատ և Արձնատ.

4. Հնութիւնը և Կենցաղը:

Քերես յարմար էր Կաճառն հաստատել Եջմիածին մէջ, իբր Մայր Աթոռ և Մայր Կեդրոն, բայց ներկայ պարագաներու մէջ նախադասելի կը սեպեկը եղիպատար իբր ամեն կողմըրած մասերու փոփոխ յարաբերութեանց զիւրին միջավայր մը:

Կաճառին կազմութեան լիակատար ծրագիր մը պատրաստելու հոգն յատկապէս թողով, բանի մը նախադիմեր կամ հիմնակներ չիլնը բաւական կը սեպեկը:

Կեդրոնին մէջ կը հաստատուին իւրաքանչիւր ճիւղին համար զիւրեաներ, հմուտ և կարող պաշտօնականներով, իւրաքանչիւր ճիւղին համար երկու կամ երեք անձ:

Այս պաշտօնականներ ըլլալուն, կրնան հրաւիրել յարմարագործները՝ որ կողմէն ալ ըլլան:

Կաճառորդներ պիտի որոշին իւրաքանչիւր ճիւղի համար զատ-զատ, և պիտի անունին ամեն նշանիւր և հայտնաբերել անոնց խորութեան ստիւ և ազգի և կրօնի:

Կաճառորդներու համար պայման չէ կեդրոնին մէջ տպելի, վասն զի ժողովական գումարները տարեկան կամ երկուամեկան պիտի ըլլան, թէ ընդհանուր կաճառին և թէ մասնաւոր ճիւղերու հասարակներով:

Բուն կաճառորդներ իւրաքանչիւր ճիւղին համար տանելու շաւական կը սեպեկը, իսկ Բիթլիկէց ընկերներ կրնան ըլլալ անպայման Թուրքի:

Առաջին անգամ հիմնադրութեան անւանումն ետքը նոր ընտրութիւններ և նախադասութիւններ կաճառորդներու քեւով կորչին:

Ուսումնասիրութեանց համար կրնան որոշ նիւթեր ալ սահմանել, անոնց մասնաւորները խափանելու, որոնց վրայ կարծիքներ կը հաւաքին և լուծուաներ կը արեւին:

Թէ որոշած և թէ սպաս ուսումնասիրութեանց զբաւանները, և կաճառին գործերը յատուկ պարեկականով կը հրատարակուին:

Դրամադրութիւն արդիւնքով և պատանական ներկերով և սովորական բաժանորդութիւններով կը հոգստան, ժողովներուն, զիւրեաներուն, պատանականներուն, հրատարակութիւններուն և Բիթլիկէցութիւններուն ծախքերը:

Ներքալ է նիւթական օգնութիւններ ընել կաճառորդներու և Բիթլիկէցիներու, եթէ իրենց ուսումնասիրութեանց համար պահանջած միջոցները չունին:

Այս և զիս նկատի չառնած մասնաւորութիւնները սկզբնական փորձառութիւններէ ալ օգտուելով, հաստատուն կանոնադրութիւններ կը կաճառին, նայն իսկ կաճառին ձեռքով:

Անա այլ հաստատութիւնն է որ մեր տեսութեամբ, ընդհանուր հայութեան համար նշանակութեան կունենայ, անհրաժեշտ եղած, բայց արժանապէս նկատի չառնած պէտք մը կըրացնել, ճայագիտական ուսումներու զօրաւոր զարկ մը կուտայ, ազգային ուսումնասիրութիւններով զարգացնել իբրբոլ կը մտնեն, և իբր Մեծ Յորեկանին միտքներն համեմատ մեծ գործ մը կըլլայ, նպատակին և պարագաներուն մեծութեան համապատասխան:

Եւ առաջարկելի Խօսքը Մեծ Յորեկանով զարգացնելուն: Առկա ընդհանուր բացարձակութեանց պատրաստ